

“MARDİN İÇİN DOĞRU SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA MODELİ ARAYIŞI” PANELİ SONUÇ RAPORU

Tarih: 10 Ekim 2012

Yer: Artuklu Üniversitesi Konferans Salonu - Mardin

Katılımcılar:

Turhan Ayvaz – Mardin Valisi

Nihat Eri – 22 Dönem Mardin Milletvekili

Mehmet Beşir Ayanoğlu – Mardin Belediye Başkanı

Dr. Tabip Gülbay - DİKA Genel Sekreteri

Prof. Dr. Mustafa Oflaz – Artuklu Üniversitesi Rektör Yrd.

Şeyhmus Yılmaz – GAP BKİ

Yrd. Doç. Dr. Lokman Toprak – Artuklu Ün. Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik YO Müdürü

Mehmet Ali Babaoğlu - Mariad ve DİKA Kalkınma Kurulu Bşk

Turizmde sürdürülebilirlik ve ortak vizyon oluşturulmasının önündeki engeller

Mardin farklı kültürlerin ve yaşam tarzlarının olduğu bir şehirdir. Bu şehrin üç temel özelliği ön plana çıkmaktadır.

Birincisi, Zengin mimari yapısıdır. Yedi bin yıl öncesine dayanan bir geçmişi vardır. Medler, Persler, Hamdaniler, Artuklular, Selçuklular, Osmanlı imparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti gibi medeniyetlere ev sahipliği yapmış ve her bir medeniyetin farklı mimari çizgilerini kendi içinde özümsemiştir.

İkinci önemli özellik, farklı demografik yapısıdır. Yani sosyal kültürel zenginliktir. Müslüman Araplar, Müslüman Kürtler, Müslüman Türkler, Hıristiyan Süryaniler, Ermeniler, Yezidiler gibi farklı inanış ve farklı etnik kökene dayalı vatandaşları bir arada yaşatmasıdır. Bu kültüre mensup olanlar birbirlerini ötekileştirmemiş, dışlamamışlardır. Bu özelliği ile aynı zamanda Mardin bir model şehir anlayışını oluşturmuştur.

Mardin şehrinin önemli üçüncü özelliği ise, daha önce bir eğitim ve kültür şehri oluşudur. Kasımiye Medresesi, Zinciriye Medresesi, Muzaffariye Medresesi ve diğer medreseleri ile buralarda hem pozitif bilimler (Tıp, Astronomi, Kimya, Geometri) hem İslami ilimler (Hadis, Fıkıh, Tefsir v.s.) tedrisatı yapılmıştır. Yine Deyrul-Zafaran Manastırında Süryani din adamları yetiştirilmesi sebebiyle bir eğitim ve kültür şehriydi. Günümüzde Artuklu Üniversitesi ile bu özelliğini tekrar kazanmaya başlamıştır.

2020 yılı başlarına kadar Artuklu Üniversitesine 20 Bin öğrenci gelmesi hedeflenmektedir. Bununla birlikte Tarihi dönüşüm ve kentsel dönüşüm projeleri ile Mardin'in ciddi anlamda bir kalkınma ivmesi yakalayacağı ortadadır. Bütün bu projelerin hayata geçirilmesi durumunda 10 Bin ila 12 Bin yeni konuta ve barınma yerlerine ihtiyaç olacaktır. Bu durum bile sürdürülebilir kalkınma için ciddi bir parametredir. Yine Büyükşehir yasası ile Mardin'in kalkınması noktasında yerelde de bir kalkınma hamlesinin olacağı açıktır.

Bugüne kadarki kalkınma planlarında yerel görüşler alınmadı, hep tepeden inme uygulamalar yapıldı ve istenilen düzeyde başarılı olunamadı. Doğru sürdürülebilir bir kalkınma için yerel görüşleri önemsemeli, katılımcılığı ön plana çıkarmalıdır. Mardin için kentsel dönüşüm tarihsel dönüşüm olarak düşünülmelidir.

Sürdürülebilir turizm alanında çalışmalar yapılırken birtakım boşluklar ortaya çıktı. Plan-proje, alt yapı, bilgi-belge eksikliği gibi. Öncelikle bu boşluklar üzerinde durulması gerekmektedir.

Şehre gelecek yerli ve yabancı turistler için “Yeni Yaşam Alanlarının Oluşturulması” elzemdir. Turist bir günde şehri gezip gitmemeli, üç-dört gün gezilmeli, bunun için de rahat edebilmeli, rahat edebilmesi için yeni yaşam alanları oluşturulmalıdır.

Şehrin güzelleştirilmesi ve ön plana çıkması gerekmektedir. Belediye bu tür çalışmalar içindedir. Yeni yaşam alanları oluştukça sürdürülebilir inanç turizmi devam edecektir.

Mardin’in kendi iç dinamiklerinin ve tarihsel mirasının rasyonel bir şekilde harekete geçirilebilmesi durumunda turizmin lokomotif bir sektör olarak başı çekebileceği söylenebilir. Sektörün istihdama olan pozitif katkısının yanı sıra ticaret, inşaat, el sanatları, vb. sektörlerle olan dolaylı etkileri düşünüldüğünde ekonomi ve dolayısıyla da kalkınma için bir çarpan etkisi yarattığı görülür.

Mardin; turizm, imalat sanayi, sınır ticareti, tarım, enerji, yer altı ve yer üstü kaynakları açısından yüksek bir potansiyele sahiptir. Bölge gerek coğrafi konumunun sağladığı avantajlar ve gerekse de tarihi, kültürel, turistik ve tarımsal varlıklarının oluşturduğu kendine has yapısı ile rotasını uluslararası rekabet edebilirlik ve markalaşma yönünde belirlemelidir.

Sürdürülebilir kalkınmanın aracı olarak kalkınma ajansları

2006’da kurulan kalkınma ajanslarının tarihi çok daha eskidir. 2009 yılında 8 tane kalkınma ajansı kuruldu, bunlardan birisi de DİKA’dır. DİKA, Mardin, Siirt, Şırnak, Batman illerini kapsayan kalkınma ajansıdır.

DİKA üç yılda doğru kalkınmanın nasıl olacağını göstermiştir. Kurulmanın arkasında yatan düşünce bölgesel kalkınma farklılığını gidermektedir.

Turizm, tarım, sanayi, kalkınmanın üç temel ayağıdır.

Ajanslar hibe dağıtan kurumlar olarak bilinmektedir. Bu doğru değildir.

Sürdürülebilir kalkınma için öncelikle organize bölgelerin alt yapı sorununun giderilmesi gerekmektedir. Kalkınma sadece bir kurumun değil, geniş katılımlarla yapılabilecek bir işlemdir. Yatırımcılar bu gibi kurumları harekete geçirmelidir. Yerel dinamikler ajansla iletişimde olduğu sürece kalkınma mümkün olacaktır. Yerel kalkınmada yerel çalışma alanları önemlidir.

GAP, insani ve sosyal sürdürülebilirlik temelinde temel hedefler ve gerçekleştirmeler

GAP İdaresi tarafından insani ve sosyal gelişmeye dair yürütülen projeler; **Çok Amaçlı Toplum Merkezleri (ÇATOM) ve GAP Gençlik Evleri Projeleridir.**

ÇATOM’lar 1995 yılından itibaren açılmaya başlanmıştır. GAP İdaresi tarafından, Valilikler ve Türkiye Kalkınma Vakfı (TKV) ile yapılan işbirliği ile yaygınlaştırılmıştır. GAP kapsamında toplam 44 ÇATOM faaliyetlerini sürdürmektedir. Mardin’de toplam 9 ÇATOM faaliyetlerine devam etmektedir.

GAP GEP’ler ise, GAP İdaresi ve Valilikler işbirliği ile yürütülmektedir. Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Kilis, Mardin, Siirt, Şanlıurfa ve Şırnak illerinde Gençlik Evleri bulunmaktadır.

GAP, Sosyal gelişmenin sağlanması kapsamında Mardin’deki gelişmeler:

Okulöncesi Eğitim - Okullaşma oranı 2008 yılında % 22,8 iken 2012 yılında bu oran %48’e yükselmiştir.

İlköğretim - 2008 yılında % 90,7 olan okullaşma oranı 2012 yılında % 97,8’e yükselmiştir.

Ortaöğretim - 2008 yılında % 34,7 olan ortaöğretim okullaşma oranı 2012 yılında % 45,2 olmuştur.

Ortaöğretim Pansiyonu – Derik Ortaöğretim Pansiyonu (100 öğrenci) için ihale talimatı beklenmektedir. Ömerli Öğrenci Pansiyonu (200 kız öğrenci) için ihale dosyası hazırlanmaktadır.

Dargeçit Lisesi (TOKİ-24 derslik) 2011 yılında **tamamlanmıştır**. **Kızıltepe Zergan Mah. Genel Lise (TOKİ) (24 derslik)** 2011 yılında **tamamlanmıştır**.

Artuklu Üniversitesi; Kampüs Altyapısı Galeri inşaatı 2010 yılında % 100 bitti. Isı santrali proje aşamasında devam etmektedir. **Derslik ve Merkezi Birimler** - İnşaatların Fiziki Gerçekleşmesi % 61'dir. **Lojman ve Sosyal Tesisler:** 36 dairelik lojman inşaatı bitirilmiştir. Fiziki gerçekleşme % 100 olmuştur. Yeni 36 dairelik lojmanın ihalesi yapılmış olup, fiziki gerçekleşmesi % 35'tir. **750 kişilik bir öğrenci yurdu** için yer teslimi yapılmıştır.

2009 yılında **318 kişinin**, 2010 yılında ise toplam **1.230 kişinin** yararlandığı Toplum yararına Çalışma Programları (TYÇP) ile Genel ve İstihdam Garantili İş Gücü Yetiştirme Kursları gerçekleştirmiştir.

SODES Programı çerçevesinde; 2008–2011 döneminde 238 projeye yaklaşık 26,9 milyon TL kaynak sağlanmıştır.

Gençlik Merkezi Kızıltepe ilçesinde açılmıştır. **Ömerli Kültür Merkezi** 2011 yılında hizmete girmiştir.

Mardin'in sürdürülebilir kalkınmasında insan kaynakları ve eğitim faktörü

Kalkınma perspektifinden olaya bakıldığında dünyada olduğu gibi ülkemizde de bölgeler arasında büyük farklılıkların olduğu görülmektedir. Sanayinin tamamına yakının Batı ve kısmen de güney ve iç bölgelerde kümelenmesi, mevcut bölgeler arası dengesizliklere neden olan temel etkidir. Bu çerçevede Marmara ve Ege bölgeleri ekonomik gelişmişlik düzeyi olarak nispeten yüksek gelişmişlik düzeylerine sahip olurken, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin düşük gelişmişlik düzeylerine sahip oldukları görülmektedir

Tarihi İpekyolu üzerinde önemli ticaret kentlerinden biri olan Mardin, geçmiş dönemleriyle kıyaslandığında, bugün eğitimden sağlığa, sanattan spora hemen hemen bütün sosyo-ekonomik göstergeler açısından geri kalmış görünmektedir. Örneğin; rakamsal açıdan, konutlarda elektrik tüketiminde son sırada yer alırken, işsizlik açısından, Türkiye genelinde işsizliğin en yoğun olduğu dört ilden biridir.

Özellikle doğu bölgelerimizde yoğun olan genç nüfus eğitimsiz, niteliksiz ve işsizdir. Bugün sadece Diyarbakır'da 10 bin sokak çocuğundan söz edilmektedir. Eğitim gören ya da eğitim gördüğü varsayılan gençliğe de Mardin'den bakmak gerekirse; bu gün Mardin il merkezine bağlı köylerde bile hala tek öğretmenli okullar bulunmaktadır. Bu yüzyılda 4-5 sınıfın bir arada tek öğretmenle eğitim görmesi hiç doğru değildir. Tek öğretmenin, görev yaptığı okulda soba yakmaktan, temizlik yapmaya; milli eğitimle yazışmaktan, her türlü idari hizmeti üstlenmiş olmaya kadar yaptığı işler dikkate alınırsa, bu durum, insanlara sadece eğitim yapıyormuş izlenimi vermekten öteye geçemez. Aynı şekilde sınıf mevcutları ve öğretmen açıkları da bu kenti her yıl üniversite giriş ve lise giriş sınavlarının değişmez sonucusu yapmaya yeten nedenlerdir.

Güneydoğu Anadolu Bölgesinde sürdürülebilir kalkınmanın önündeki siyasal, sosyal ve ekonomik riskler

- Köylerden şehir merkezlerine göç eden nüfusun istihdam edilememesi sonucu ortaya çıkan işsizlik ve yoksulluk; mevcut niteliksiz iş gücü; şehir merkezlerini çevreleyen çarpık yapılaşma ve beraberinde getirdiği altyapı, eğitim ve sağlık sorunları; kadının sosyal ve ekonomik

hayata katılımının düşük seviyelerde kalması; genel eğitim düzeyinin düşüklüğü bölgede sosyal yapının genel, belirgin ve sosyoekonomik iyileşme önündeki önemli dezavantajlarıdır. Söz konusu eğitim düzeyi düşük insan kaynağının kapasitesinin geliştirilmesi, kırsal alanda yaşamını sürdüren insanlar için rol model olabilecek projelerin hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Bölgede halen yaygın ve etkin olarak görülen aşiret yapısı, bireysel gelişimin önündeki en önemli etkenlerden birisidir. Feodal yapı, sosyal ve ekonomik alanlarda sürdürülebilir bir bölgesel kalkınmanın önündeki en büyük risk faktörlerinden bir tanesidir.

Feodal yapının toplum geneli üzerinde yerleşik olan olumsuz algısının, tüm kesimleri kapsayan sosyal politikalarla yönetilebilir hale getirilmesi önemlidir.

- Bölgenin sosyoekonomik açıdan geri kalmasının temel nedeni ve "Yaşanılmaz Bölge" algısının kaynağı, halen süren terör olaylarıdır. Devlet tarafından uygulanan Sosyal Politikaların etkinliğini azaltan terör hadiseleri, aynı zamanda yeni girişimcilerin bölgeye girmesini engellemektedir. Huzur ve güvenliğin olmadığı bir ortamda sosyal hayatın gelişmesi ve ekonomik olarak yeni yatırımların gerçekleşmesi beklenemez.

Bundan sonra geliştirilecek stratejilerde daha çok halkı onore etme, ülkenin bütünlüğü içerisinde halkın meşru hak ve taleplerini tanıma ve geçmişte bu bölgede devlete karşı oluşmuş önyargı, dışlanmışlık ve güvensizlik algısının kaldırılmasına yönelik, bölgeye, bu hassasiyette olan bürokrat ve devlet adamlarının atanması, sorunların çözümünde yararlı olacaktır.

- Bölgede siyaset yapan siyasi partiler ve gruplar arasında derin görüş ayrılıkları mevcuttur. Bu anlamda bölgeyi de içine alan politik sorunların çözümü, bölgeyi aşan siyasi partiler ve kamu bürokrasisi üst yönetimlerinin müdahil olmasını gerektiren boyutlardadır. Bölgeye coğrafik sınırı olan komşu ülkelerden Irak'ta uzun yıllardan bu yana süregelen istikrarsızlık, Suriye ile yaşanan siyasi sorunlar bölgeyi sosyal ve özellikle ekonomik açıdan olumsuz etkilemektedir.

- Son yıllarda bölgede yapılan alt yapı yatırımları olumlu olmakla birlikte, güncel durum bölge kapasitesi açısından değerlendirildiğinde, önemli eksiklikler olduğu görülmektedir.

Güven ve İstikrarın en önemli unsurlarından bir tanesi de yatırım olduğundan, bölge iş adamlarının şahsi özveride bulunup sermayelerinin bir kısmını da riske atma pahasına da olsa bu bölgeye ayırmaları gerekir. Herkesin bulunduğu konumda iradesinin hakkını vererek taşın altına elini sokması gerekir. Geniş tarım alanlarından zengin yeraltı kaynaklarına kadar bölge cevherlerle doludur. Bu cevherleri vakit kaybetmeden işlemek gerekir.

Değerlendirme:

1. Kırsal Kalkınma Modeli; çiftçi / aile tipi sera,
2. Profesyonel Modern Seracılık; enerji verimliliği yüksek, katma değeri yüksek olan ürünlerin yetiştirilmesi için modern sera tesisleri ve sera ürünlerinin katma değeri yüksek ürüne dönüştürülmesi için gerekli yan sanayinin tesis edilmesi,
3. Ortadoğu pazarı ve Şanlıurfa uluslar arası nakliye hava limanı aracılığı ile Avrupa pazarına ulaştırılması

Özellikle bölgede Doğalgaz Boru hattı üzerindeki Meraların Seracılık Projeleri için tahsis edilmesi ile bu alanlar değerlendirilmiş olacak; ayrıca doğalgaz hattı üzerinde kurulacak olan enerji dönüşüm santralleri ile elde edilen ucuz ısı enerjisinin bu seralarda kullanılması, üretim maliyetlerini düşürecek ve karlılığı artıracaktır. Bu iki tip seracılık projesini içinde barındıran sürdürülebilir kırsal kalkınma modeli, en önemli sorunlardan birisi olan **kırsal alandan kente göçü** önleyebilecek ve kırsal alandaki nüfusun her anlamda yerinde memnun bir şekilde yaşamasını sağlayacaktır.

22.10.2012